

על הילד אברם/ נתן אלתרמן

הבלדה "על הילד אברם" מבוססת על סיפור אישי שאלתרמן פיתח לאמירה לאומית על "צו השעה" לפי תפיסתו – קיבוץ העם היהודי בארץ ישראל. באמצעות התבוננות בכרזה יערכו התלמידים היכרות עם הרקע ההיסטורי לשיר. בעבודה בזוגות יקראו התלמידים רשימה ומודעה העוסקות בקליטתם של הילדים הניצולים בידי אחיהם שבארץ ישראל. כפעילות מסכמת יכתבו התלמידים פוסטים בבלוג בשם של ילד או ילדה החיים בקיבוץ בישראל, ויתארו את מפגשם עם הילד אברם שעל דמותו מבוססת הבלדה.

פתיחה

בשלב הראשון קראו את השיר במליאה. לאחר קריאת השיר, ערכו דיון קצר במליאה, לוודא שהתלמידים הבינו את הסיפור שמתארת הבלדה. כעת הרחיבו את הרקע לכתיבת הבלדה: הקרינו ברקע את הכרזה [לעליה ופדות במולדת!](#), ובלי לדון בה ספרו בקצרה על עליית פליטי השואה לארץ.

הרקע:

לאחר המלחמה נותרו מאות אלפי יהודים באירופה ללא בית, חלק ניכר מהם ילדים בודדים. תופעה זו קיבלה את הכינוי "בעיית הפליטים". אומות העולם העלימו עין והציעו בפשטות לפליטים שיחזרו לביתם, שם חוו אנטישמיות גם מצד השכנים, ושם ראו במקרים רבים את משפחתם נרצחת. רבים מבניהם של הפליטים נתפסו במהלך המלחמה ולא היה באפשרותם לחזור כלל לביתם. בידי הפליטים נותרה האפשרות לעלות לישראל או להגר למדינה שתסכים לקבלם. רבים רצו לעלות ארצה, אך כאן כידוע הגבילו הבריטים את מכסת העולים. הקהילה בארץ קראה להביא את הפליטים לכאן, וניסתה להפעיל לחץ ציבורי על הבריטים לאפשר לפליטים להיכנס לארץ. יהודי היישוב בארץ נרתמו לסייע בדרכים שונות: בצד ההבאה לארץ, גופים שונים סייעו בהעפלה בלתי חוקית, בזיוף דרכונים ובארגון אוניות העפלה. קיבוצים, ארגונים נוספים ואנשים פרטיים נרתמו לקליטתם של הבאים. השיר מעלה על נס את עבודת הקודש של העוסקים במלאכה – ומשווה אותם למקיימי צו אלוהי.

לאחר הסבר זה, בקשו מהתלמידים לתאר את הסיטואציה המוצגת בכרזה – העם הולך מגיא ההריגה, בתהלוכה לכיוון ישראל – ולהקביל אותה לשורות מתוך הבלדה של אלתרמן. אפשר לסייע להם בדוגמאות:

"לְדָלֶךָ, דָּרְדַּךְ לֵיל מְאֻכְלֶת וְדָם, / אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ".

שורות נוספות:

"לְפָרֶק הַזֶּה בְּקוֹרוֹת־הָעֵתִים / שֶׁם קָרָא בְּעוֹלָם: בְּעֵיַת הַפְּלִיטִים!"

"וַיִּחְרַד אֲבָרְהָם וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו / וַיֵּצֵא מִנִּי בֵּית וְשַׁעַר".

לסיכום, ספרו לתלמידים שהשיר אמנם נוגע בבעיה כללית לאומית, אך המניע לכתיבתו היה [תצלום וכיתוב קצר בעיתון](#), על ילד פרטי אחד, שאכן שמו היה אברהם (אברמק), שלא הסכים

לישון בשום מיטה מאז ראה את הוריו הרצוחים במיטתם. סיפור זה מוצג כ"מוטו" לשיר שפורסם
בטור השביעי.

מדברים

כעת נעבור לשיר עצמו ולארמזים המופיעים בו, והמחברים בין הילד פליט השואה אברם, לבין
אברהם אבינו, אבי האומה.

שאלו את התלמידים:

- על איזה סיפור תנ"כי מבוסס חלקה האחרון של הבלדה, מהשורה "לאמר: אל תירא / אל תירא, אברם?"
אם אינם זוכרים את הסיפור, ספרו בקצרה על הציווי של אלוהים לאברם "לך לך" (בראשית יב)
בעקבותיו מגיע אברם אל ארץ כנען (ארץ ישראל בלשון המקרא) ועל ההבטחה של אלוהים לריבוי
צאצאי אברהם (בראשית טו).
- בקשו מהתלמידים להצביע על הקווים המחברים בין הסיפור התנ"כי לבלדה ולסיפור
ההיסטורי, וגם על השוני ביניהם.
למשל: בשני המקרים יש היפרדות מההורים, אך אצל אברהם זה מבחירה ובעקבות צו
אלוהי, ובשיר זה מכורח מעשה אנושי נפשע.

לומדים

בפעילות נתמקד בחציו השני של השיר: בצו "לך לך" שמופנה אל הילד אברם, הקורא לו לבוא
לארץ ישראל. הפנו את התלמידים לפעילות בזוגות. שלחו אותם לקרוא שני מקורות:
[בבוא האניה \(קטעי רשמים\)](#), מאת רחל ינאית, העולם, 23/8/1945
[קריאה לסייע בקליטת העולם](#), מודעה, חיפה 1944
כותבת הרשומה, רחל ינאית, הייתה, בין שאר עיסוקיה בהנהגה ובהגנה, פעילה בקליטת הפליטים
ואשתו של מי שיהיה לימים נשיא המדינה, יצחק בן צבי.
הסבירו כי השיר המביע את ה"צו" המוטל על הפליטים להגיע לארץ. הפריטים מציגים את הצד
השני של ה"צו" הזה: תהליך הקבלה והקליטה של הפליטים בידי תושבי הארץ. לאחר העיון ימלאו
התלמידים את דף העבודה (מצורף למערך).

להרחבה

בקשו מהתלמידים לכתוב שלושה פוסטים קצרים בבלוג, בשם של ילד או ילדה החיים בקיבוץ
בישראל, אליו מגיע אברמק. בפוסטים קצרים יתארו התלמידים את ההתנהגות של אברמק, את
הסיבה לכך שהוא הגיע לארץ ולא חזר למקום בו גדל בפולין, ואת תחושותיהם של הילדים
בקיבוץ כלפיו. עליהם לשלב בפוסטים ציטוטים מהשיר (אם ככותרות, כארמז ועוד), כפי
שהמורה השתמש בסיפור מהעיתון ובסיפור התנ"כי.

לצורך זה בקשו מהתלמידים לפתוח חשבון באתר www.blogger.com

אפשר לפתוח חשבון באמצעות כתובת מייל, ולקבוע את שם הבלוג ועיצובו. לצורך כתיבת פוסט יש ללחוץ על כפתור "פרסום חדש" מימין למעלה, ואז נפתח חלון בו כותבים כותרת וטקסט, או מוסיפים תמונה, סרטון וכו'. בסיום יש ללחוץ על "פרסם". שימו לב: בטעות אפשר לעבור לכתיבה ב-HTML, הקפידו לחזור ל"כתוב".

אפשרויות נוספות:

אפשר לפתוח בלוג אחד לכל ילדי הכיתה.

במקום כתיבת בלוג, אפשר להציע לתלמידים להשתמש ברשתות חברתיות המועדפות עליהם.

למשל צילום סטורי בחשבון פיקטיבי באינסטגרם, יצירת ערוץ ביוטיוב, כתיבת צ'אטים בווטסאפ

(למשל באפליקציית what's fake) וכדומה.

לקריאה נוספת

[סקופים בשירים](#) – פוסט בבלוג של צור ארליך בו מוצג ההקשר ההיסטורי של אחדים משירי אלתרמן, וביניהם השיר על הילד אברם.

[ילדי ישראל בפולין של היום](#) – כתבה מאת שמעון סאמט, הארץ, 1946/4/9. בכתבה מוצג סיפורו של אברה'מלה, שהיה ההשראה לשיר.

[שארית הפליטה והעקורים](#) – סרטון בנושא באתר תולדות

[שארית הפליטה – בעיות והבהרות](#) – מאמר של ישראל גוטמן באתר יד ושם

[ניצולי השואה בישראל – סיכומים ראשונים](#) – מאמר של חנה יבלונקה באתר יד ושם.

ערך מוסף

אלתרמן נטל סיפור אישי אחד מתוך המציאות האקטואלית, פיתח אותו בדמיון שלו, ונעזר בו כדי לכתוב בלדה המביעה אמירה לאומית על ה"צו" לקבץ את העם היהודי בארץ. ראינו עדויות כיצד גופים ואנשים שונים בארץ – ההסתדרות הכללית, ועד הקהילה בחיפה ורחל ינאית – קראו ועסקו בפועל בקליטה של פליטי השואה, ואכן השתדלו כמיטב יכולתם לא לראות בהם רק "פליטים", אלא אנשים שמקומם הוא בארץ בזכות ה"צו" הלאומי, ולא בחסד.